МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА
Researchbib Impact factor: 11.79/2023
SJIF 2024 = 5.444
Том 2, Выпуск 9, 30 Сентябрь

O'QUVCHILARDA DESTRUKTIV XULQ KO'RINISHLARINING PAYDO BO'LISHI VA UNING OLDINI OLISH CHORALARI

Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi
Abdurashidova Gavhar Abdurazzoqovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarda destruktiv xulq ko'rinishlarining paydo bo'lishi va uning oldini olish choralari
haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: *destruktiv xulq, deviant xulq, xulqiy og'ishish, delinkvent tur, deviant tur*.

Inson xulqida jamiyatda qabul qilingan me'yor va mezonlar ijtimoiy taraqqiyot jarayonida shakllangan, ijtimoiy taraqqiyot omillaridan biriga aylangandir. Ushbu me'yor va mezonlar nafaqat ijtimoiy barqarorlikka, balki individning o'zini ham ruhiy barqrorlik va taraqqiyoti uchun zarurdir. Jamiyatda axloqiy, ma'naviy, madaniy xulq ko'rinishlari shakllanishi, ushbu talablar darajasidan og'ish masalalari qadimdan allomalarimiz tomonidan alohida e'tibor berib kelingan.

Axloqiy me'yorlardan og'ish muammolari, Abu Nasr al-Forobiyning «Baxtga erishuv yo'lini ko'rsatuvchi kitob», «Baxtga erishuv haqida», «Davlat arbobining hikmatlari», «Fozil odamlar shahri» singari asarlarida ko'tarilgan. Alloma o'z qarashlarida fazilatga juda katta o'rin beradi. Arastuga o'xshab, u ham fazilatlarni ikki qismga – "fazoil nutqiya" (aql - idrokka asoslangan fazilatlar) va "fazoil – xulqiya" (xulqiy fazilatlar)ga ajratadi hamda ularning o'rtalik xususiyatlarini ta'kidlab o'tadi. Buyuk vatandoshimizning fikricha, insonga uni go'zal amallar qilish uchun yo'naltiradigan odat mahsuli bo'lmish yetuk xulq lozim. Xulqning yaxshiligi xatti -harakatlarda me'yor qay darajada saqlangani bilan bog'lanadi. Yana bir sharq allomasi Abu Rayhon Beruniy o'z asarlarida insonlar va xalqlarning ijobiy yoki salbiy urf-odatlari, xulq-atvorining shakllanishida tabiiy muhitning hamda jug'rofiy omillarning ahamiyatini ko'rsatib berdi. Ibn Sinoning axloqiy qarashlari asosan «Axloq ilmiga doir risola», «Burch to'g'risida risola», «Nafsni pokiza tutish to'g'risida risola», «Adolat haqida kitob», «Turar joylardagi

tadbirlar" singari asarlarida va o'z zamondoshlari bilan olib borgan munozara - yozishmalarida o'z aksini topgan.

Yusuf Xos Hojib tomonidan inson xulq atvoriga nisbatan o'ziga xos yondashuvda yaxshi xulq ham, yomon xulq ham, ikki xil bo'lishi mumkin: tug'ma va ijtimoiy muhit natijasida shakllangan xulq. Yusuf Xos Hojib axloqiy-falsafiy qarashlari bugungi kunda ham o'z qadrini yo'qotmagan, chunki u umuminsoniy, ma'naviy negizlarni o'rgatadi. Allomaning o'gitlariga tayangan holda biz ham yosh avlodni shunday ruhda tarbiyalashimiz lozim. Zero, jamiyatda axloq, odob yo'qolsa ma'naviy jihatdan kambag'al insonlar ommasi vujudga keladi. Xitoy faylasufi Syunzak va qadimgi yunon faylasufi Aflotun insonda buzg'unchilik sari undovchi xususiyatlar mavjud ekanligini ta'kidlaganlar. Insondagi destruktiv xulq tabiati hozirga qadar psixologiya fanida hali yaxshi o'rganilmagan muammolardan biri sanaladi. Bu muammo XX - asrning o'rtalarida shakllangan.

Destruktiv xulq— jamiyatda qabul qilingan ijtimoiy xulq ko'rinishlariga zid bo'lgan, har qanday muqobil fikrlarni inkor etishga yo'naltirilgan xulq ko'rinishlari.

Destruktiv xulq - nafaqat insonda ma'lum bir ijtimoiy muammolarni,balki uning jismoniy sog'ligida ham muammolarni kelib chiqishiga sabab bo'lishi mumkin.

Destruktiv xulq ikki asosiy turlarda namoyon bo'ladi :

1. Delinkvent tur - jamiyatda qabul qilingan ijtimoiy huquqiy me'yorlarga qarama - qarshi bo'lgan xatti - harakatlarga xulqning yo'nalganligi (maishiy oilaviy nizolar, yo'l transport hodisalari, qo'pollik…);

2. Deviant tur - jamiyatda qabul qilingan axloqiy me'yorlarga qarama - qarshi xulqiy ko'rinishlarni namoyon etish (alkogolizm, suitsid, narkomaniya, mehr muhabbatga ega bo'lmaganligi);

Destruktiv xulqning barcha ko'rinishlarida insonning ma'lum bir himoya reaksiyalari sifatida yuzaga kelsa-da, biroq, nerv sistemasida buzilishlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Destruktiv xulq bolalikdagi salbiy emotsional kechinmalar, ota - onaning bolaga nisbatan emotsional sovuqqonligi natijasida zarur vaqtlarda ulardan yetarli darajada mehr - muhabbatga ega bo'lmaganligi, nasliy omillar bo'lishi ham mumkin.

Bundan tashqari quyidagi sabablar ham alohida e'tibor talab qiladi:

- Psixik sog'lomlik holati. Hayot davomida qo'zg'ovchi omillar ta'sirida

- oʻzgarib turishi mumkin.
- Jismoniy sogʻlomlik holati. Hayot davomida keskin yomonlashish mumkin,
- natijada, inson hech qanday qonun-qoidalarga boʻysunishni xohlamay qoladi.
- Kasbiy sohada muvaffaqiyatsizliklar. Bu holatlarda inson oʻzining notoʻkisligini, qoʻyilgan talabalarga javob bera olmasligini his etadi. Natijada oʻz-oʻziga baho berish darajasi pasayadi, ijtimoiy mavqeini yoʻqotadi, oʻziga bildirilgan eʼtirozlarni adolatsiz deb qabul qiladi.
- Maishiy moddiy muammolar.
- Alkogol yoki narkotik moddalarni isteʼmol qilish.

Hozirgi ijtimoiy psixologiyada destruktiv xulq shakllanishi bilan bogʻliq muammolar keng koʻlamda tadqiq qilinayotganligi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki, bugungi ijtimoiy taraqqiyot va odamlar ongining intensiv ravishda rivojlanib borishi, qolaversa har jihatdan murakkab boʻlgan shaxs va shaxslararo munosabatlarning oʻta murakkab ijtimoiy jarayon ekanligini inobatga olib har bir hodisaga alohida tahlillar asosida yondashuvning muqarrar ekanligini hayotning oʻzi yana bir bor tasdiqlamoqda.

Yoshlar xulq-atvorida uchraydigan salbiy illatlar: a) yoshlarda xulq ogʻishi va tarbiya buzilishi kelib chiqishining ijtimoiy-psixologik sabablari; b) xarakter aksentuatsiyasi va xulq ogʻishi, bolalar va oʻsmirlarda xulq ogʻishining kelib chiqishida ijtimoiy muhit va oilaviy tarbiyaning oʻrni; d) bolalar xulq-atvoridagi salbiy ogʻishlar tipologiyasi va xulq ogʻishining shakllanishi; e) voyaga yetmaganlar oʻrtasida xulq ogʻishining oldini olish boʻyicha profilaktik chora – tadbirlar; f) tarbiyasi qiyin bolalar bilan ishlash tadbirlari kabi bolalar va oʻsmirlarda xulq ogʻishi va tarbiyadagi buzilishlarning oldini olish va ayrim tavsiyalar berish juda dolzarb ekanligi asoslandi .

Ogʻishgan xulqning xususiyatlari shaxsning oʻzi yoki atrofdagilarga ahamiyatli tarzda noturgʻunligi, maʼnaviy va moddiy zarar keltirish, jismoniy zoʻrlik va dard-alam yetkazish, sogʻligining yomonlashishi boʻlishi mumkin. Destruktiv xulq oʻzining eng keyingi koʻrinishlarida hayot uchun bevosita xavf tugʻdiradi. Masalan, hayot sifatini pasaytirgan holda real zarar keltirishi hisoblanadi. Bu mavjud tartibning suitsidal xulq, zoʻravonlik jinoyatlari, “ogʻir” giyohvand moddalar isteʼmol qilish xulqlari. Zararning psixologik koʻrinishi oʻsha odamning oʻzi yoki uning atrofidagilarning aziyat chekishidir. Xulosa

qiladigan bo'lsak, radikal moyil bo'lgan shaxslar jamiyatni tubdan yangilashni maqsad qiladilar, bu esa ularda istiqbolli o'zgarishlarga sabab bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bobojonova, D. (2023). THE ROLE OF MAHMUD KASHGARI'S WORK "DEVONU LUG'OTIT TURK" IN THE DEVELOPMENT OF THE UZBEK LANGUAGE. *Modern Science and Research*, *2*(4), 568–5672.
2. Okhunjonovna, B. D. (2023). Comparative Analysis of Proverbs in "Devonu Lug`Otit Turk" and Currently Available. *European Journal of Higher Education and Academic Advancement*, *1*(2), 194–198.
3. Bobojonova Dilnoza Okhunjonovna. (2023). A Proverb is a Product of Folk Wisdom. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, *1*(9), 333–338. Oxunjonovna, B. D. (2022). O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA LISSONIY INTERFERENSIYANING KO'RINISHLARI. *PEDAGOGS jurnali*, *14*(1), 22-25.
4. Сайфуллаева, Н. Б., & Саидова, Г. Э. (2019). Повышение эффективности занятий, используя интерактивные методы в начальном образовании. *Научный журнал*, (6 (40)), 101-102.
5. Сайфуллаева, Н. Б. (2023). ВАЖНОСТЬ МАТЕМАТИКИ И ЕСТЕСТВЕННЫХ НАУК ДЛЯ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ: Сайфуллаева Нозима Баходировна, преподаватель кафедры "Теория начального образования", Бухарский государственный университет. Город Бухара. Республика Узбекистан. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (1), 305-307.
6. Сайфуллаева, Н. Б. (2023). Методы Организации Уроков Математики В Начальных Классах С Использованием Цифровых Технологий. *Miasto Przyszłości*, *35*, 388-390.
7. Bahodirovna, S. N. (2023). FORMING CHILDREN'S IDEAS ABOUT THE SIZE OF OBJECTS AND THEIR MEASUREMENT. *Oriental Journal of Academic and Multidisciplinary Research*, *1*(3), 102-107.
8. Bahodirovna, S. N. (2023). KINDERGARTEN, SCHOOL AND FAMILY PARTNERSHIP IN TEACHING CHILDREN IN

MATHEMATICS. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, *1*(10), 383-388.

9. Bahodirovna, S. N. (2023). Organization Forms of the Development of Primary Mathematical Concepts in Children. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, *1*(10), 138-143.

10. Сайфуллаева, Н. Б. (2022). Методы определения потребностей обучающихся в процессе использования облачных технологий в образовании. *Universum: технические науки*, (2-1 (95)), 57-59.

11. Сайфуллаева, Н. Б., & Марданова, Ф. Я. (2021). научно-методические основы организации самостоятельной работы по высшей математике. *Проблемы науки*, (4 (63)), 84-87.

12. Сайфуллаева, Н. Б., & Мурадова, Я. М. (2020). Пути эффективного использования методов обучения математике в начальных классах. In *EUROPEAN RESEARCH* (pp. 121-123).

13. Сайфуллаева, Н. Б. (2019). Роль дидактических игр в умственном развитии учащихся в математике начального класса. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS OF PHILISOPHY, PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY* (pp. 102-106).

14. Сайфуллаева, Н. Б. (2023). РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ КОМПЬЮТЕРНЫМ НАУКАМ. *Universum: технические науки*, (4-1 (109)), 41-43.

15. Сайфуллаева, Н. Б. (2020). Важные особенности дидактических игр в процессе обучения математике в начальных школах. In *ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ* (pp. 60-62).

16. Ergashovna, S. G., & Baxodirovna, S. N. (2019). Modern teaching technologies in teaching mathematics in elementary grades. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, *7*.

17. Bahodirovna, S. N. (2023). FORMS OF ORGANIZATION OF MATHEMATICS TEACHING IN ELEMENTARY GRADES. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, *10*(11), 5-8.

18. Bahodirovna, S. N. (2024). HEAD OF CHILDREN'S INSTITUTION IN ORGANIZING THE WORK OF FORMING MATHEMATICAL IMAGINATIONS AND BIG TEACHER'S PLACE. EDUCATORS

KNOWLEDGE DEGREE AND FORMS OF DEVELOPMENT OF SKILLS. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, *4*(3), 119-124.

19. Bahodirovna, S. N. (2023). ELEMENTARY MATHEMATICS AND COHERENCE BETWEEN STAGES OF MATHEMATICS EDUCATION. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, *3*(5), 393-397.

20. Сайфуллаева, Н. Б. (2023). РОЛЬ МАТЕМАТИКИ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ. *PEDAGOGS jurnali*, *1*(1), 292-292.

21. Сайфуллаева, Н. Б. (2022). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ДИДАКТИЧЕСКОГО ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В ОБУЧЕНИИ МАТЕМАТИКЕ. *НОВЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ*, 10-12.

22. Сайфуллаева, Н. Б. (2021). ВАЖНЫЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ КЛАССНЫХ УРОКОВ. *Вестник науки и образования*, (5-3 (118)), 40-42.

23. Сайфуллаева, Н. Б. (2023). ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПО МАТЕМАТИКЕ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ. *Проблемы педагогики*, (2 (63)), 15-17.

24. Hikmatovna, M. N. (2023). Goals and Tasks of Education. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, *1*(9), 360-362.

25. Hikmatovna, M. N. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLARDA TEXNOLOGIYA FANINI O'QITISH JARAYONIDA QO’LLANILADIGAN METOD VA VOSITALAR. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, *1*(5), 339-344.

26. Hikmatovna, M. N. (2023). Tarbiyaning Maqsad Va Vazifalari. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, *1*(9), 386-388.

27. Mahmudova, N. H. (2023). Influence of family environment on personal socialization. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, *1*(10), 440-446.

28. Nigora Hikmatovna Mahmudova. (2023). BASIC TASKS OF TEACHING THE SCIENCE OF "EDUCATION" IN PRIMARY GRADES. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(10), 447–452.

29. Hikmatovna, M. N. (2024). Shaxs kamoloti ijtimoiy-biologik hodisa,

pedagogik jarayon obyekti va subyekti sifatida. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, *2*(1), 31-43.

30. Mahmudova Nigora Hikmatovna. (2024). INFLUENCE OF FAMILY ENVIRONMENT ON PERSONAL SOCIALIZATION. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(3), 164–170.

31. Hikmatovna, M. N. (2024). CONTENT OF THE INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAM. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, *2*(2), 88-94.

32. Hikmatovna, M. N. (2024). Teaching of specialized subjects in primary education. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(2), 453-460.

33. Hikmatovna, M. N. (2024). Boshlang'ich ta'limda mutaxassislik fanlarini o'qitish. Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 4(2), 445-452.

34. Махмудова Нигора Хикматовна. (2024). Преподавание профильных предметов в начальной школе . *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, *4*(2), 436–444.

35. Akbarovna, I. S. (2023). SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS OF BEHAVIOR FORMATION IN ADOLESCENTS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 184-191.

36. Akbarovna, I. S. (2023). THE DEVELOPMENT OF CONSCIOUSNESS AND THE TEACHING OF CONCEPTS OF THE UNCONSCIOUS TO STUDENTS. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 1(5), 107-114.

37. Bahodirovna, H. N. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI O'QITISH METODIKASI FANINING METODOLOGIK VA ILMIY ASOSLARI.

38. Hojiyeva, N. (2023). METHODS OF TEACHING MOTHER TONGUE IN PRIMARY CLASSES SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL BASIS. Modern Science and Research, 2(9), 424-428.

39. Hojiyeva, N. (2023). THE SUBJECT AND TASKS OF THE METHOD OF TEACHING THE MOTHER TONGUE IN PRIMARY GRADES. Modern Science and Research, 2(10), 855-857.

40. Bahodirovna, H. N. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI O'QITISH METODIKASI FANINING PREDMETI VA VAZIFALARI.

41. Bahodirovna, H. N. (2023). TA’LIM JARAYONIDA BOSHLANG‘ICH SINFLARDA TEXNOLOGIYA FANINI O ‘QITISH MUAMMOSINING YORITILISH MAZMUNI. PEDAGOGS jurnali, 1(1), 209-209.

42. Bahodirovna, H. N. (2023). Methodological Foundations of Teaching the Science of" Education" in Primary Grades. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 369-372.

43. Ruziyeva, M. Y., & Lobar, S. (2023). Lyro-epic literary fairy tales in uzbek children's literature.

44. Ruzieva, M. Y. (2022). SYMBOLISM OF MYTH, SYMBOL AND COLOR. Ann. For. Res, 65(1), 2719-2722.

45. Ruzieva, M. (2016). Colour and its psychoanalytical interpretation in folklore. Язык и культура (Новосибирск), (23), 127-130.

46. Ro’ziyeva, M. Y. (2020). Color symbolism in Uzbek folklore. ISJ Theoretical & Applied Science, 05 (85), 277-284.

47. Hojiyeva Nasiba Bahodirovna. (2024). Ta’lim jarayonida boshlang‘ich sinflarda texnologiya fanini o’qitish muammosining yoritilish mazmuni. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(1),200–206.

48. Hojiyeva Nasiba Bahodirovna. (2024). THE SIGNIFICANCE OF EDUCATIONAL TRAINING IN PRIMARY CLASSES. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(2), 439–447.

49. Isomova, F. A. T. Q. (2022). MAKTABGACHA TALIM TASHKILOTLARIDA BOLALARNI MAKTAB TA’LIMIGA TAYYORLASHDA NUTQ O’STIRISH MASHG’ULOTLARINING AHAMIYATI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(1), 947-949.

50. Radzabova N. K. FACTORS INCLUDING RESEARCH ACTIVITIES OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS //НАУКА, ТЕХНОЛОГИИ, ОБРАЗОВАНИЕ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ДОСТИЖЕНИЯ И ИННОВАЦИИ. – 2022. – С. 119-121.

51. Ikromova, S. (2023). INTERPRETATION OF THE PSYCHOLOGICAL SAFETY FACTOR IN RELATION TO DESTRUCTIVE INFORMATION IN ADOLESCENTS. Modern Science and Research, 2(9), 390-394.

52. Ikromova, S. (2023). CONCEPT OF IDEOLOGY AND FORMATION OF IDEOLOGICAL IMMUNITY IN YOUTH STUDENTS. Modern Science and Research, 2(6), 1223-1226.

53. Ikromova, S. (2023). FORMATION OF IDEOLOGICAL IMMUNITY TO DESTRUCTIVE INFORMATION IN TEENAGERS. Modern Science and Research, 2(5), 1009-1014.

54. Ikromova, S. A. (2022). MILLIY VA DINIY QADRIYATLARNING INSON TARBIYASIDAGI O'RNI. Экономика и социум, (12-2 (103)), 675-678.

55. Ikromova, S. A. (2023). SHAXS OG 'ISHGAN XULQINING KO 'RINISHLARI VA DESTRUKTIV AXBOROTLARNING KO 'RINISHLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(10), 528-532.

56. Akbarovna, I. S. (2023). YOSHLARDA DESTRUKTIV G'OYALARGA QARSHI IMMUNITET HOSIL QILISH OMILLARI.

57. Akbarovna, I. S. (2023). TALABA YOSHLARDA MAFKURA TUSHUNCHASI VA MAFKURAVIY IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH.

58. Akbarovna, I. S. (2023). O'SMIRLARDA DESTRUKTIV AXBOROTLARGA NISBATAN MAFKURAVIY IMMUNITET SHAKLLANTIRISH.

59. Akbarovna, I. S. (2023). DESTRUKTIV AXBOROTLARGA NISBATAN MAFKURAVIY IMMUNITET SHAKLLANTIRISH IJTIMOIY MUAMMO SIFATIDA. Barqaror Taraqqiyot va Rivojlanish Tamoyillari, 1(6), 26-29.

60. Akbarovna, I. S. (2023). MILLIY HARAKATLI O'YINLARNING BOLALAR TARBIYASIDAGI IJTIMOIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.